

документ, з якого починається історія юридичного закріплення окремих прав, — Велика хартія вільностей, яка вважається прототипом пізніших кодифікацій прав людини, хоча вона, звичайно, теж була обмежена тільки людьми вільними. Це дуже добре з'ясувалося в подальшій історії особистої свободи як в Англії, так і в Європі в цілому. По мірі того, як там падали станові перегородки і розвивалися демократичні ідеї, обмовка, яка полягала у слові «вільний», поступово втрачала свій колишній сенс.

Список використаної літератури:

1. Аквінський Тома. Коментарі до Аристотелевої «Політики» / Пер. з латини О. Кислюка. Передм. В. Котусенка. — К.: Основи, 2003. — 794 с.
2. Великая хартия вольностей 1215 г. // Документы по истории зарубежных стран / Под ред. Н.А.Крашенинниковой. М.: Изд-во МГУ, 1987. — С. 125—153.
3. Коплстон Ф.Ч. История средневековой философии / Пер. С англ. И. Боровой. — М.: Энигма, 1997. — 512 с.

СОКОЛОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри філософії

ПРАВОСВІДОМІСТЬ В СИСТЕМІ ФОРМ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Проблема вивчення правосвідомості, її призначення і функціонування є ключовою в процесі дослідження життя суспільства і держави. Правосвідомість — форма свідомості, що відображає правову дійсність у формі юридичних знань і оціночного ставлення до права, практики його реалізації, соціально-правових установок і ціннісних орієнтацій, що регулюють поведінку людей в юридично значимих ситуаціях. При розгляді будь-якого питання стосовно суспільного життя ми обов'язково звертаємося до сутності людини, особистості як суб'єкта суспільно-історичного процесу, оскільки поза свідомістю і діяльністю людини неможливим є існування держави і суспільства. Форми суспільної свідомості здійснюють активний вплив на поведінку людей. Специфіка ж правосвідомості полягає в тому, що нормативний, вольовий момент в ній виражений найбільш яскраво.

Вивченню взаємозв'язку форм суспільної свідомості приділяли увагу вчені Л.І. Петражицький, І.Є. Фарбер, О.А. Лукашова, Ю.Ю. Калининський, А.І. Абрамов, Б.А. Кістяківський, О.А. Івакін,

І.О. Ільїн. Питання наявності різних форм суспільної свідомості не викликає ніяких сумнівів, проте їх взаємодія, співіснування як в процесі історичного становлення суспільства так і на сучасному етапі його життя являється предметом дискусій, необхідності вирішення яких породжує актуальність даної тематики.

Суспільне буття, соціальні відносини надзвичайно багатогранні. Визначаючи зміст і сутність свідомості, буття разом з тим зумовлює різні способи відображення сторін об'єктивної дійсності, аспекти пізнання і оцінки цих сторін, що знаходить свій прояв у різних формах суспільної свідомості.

Форми суспільної свідомості виступають як елементи єдиної системи відображення буття. Тому справжня оцінка ролі і призначення тієї чи іншої форми може бути дана лише з урахуванням її тісної взаємодії з іншими. Жодна з таких форм не діє ізольовано від інших; всі вони доповнюють одна одну і, виступаючи в якості єдиної системи, здійснюють вплив на діяльність людей, на розвиток суспільних відносин в необхідному і вірному напрямку.

Єдність форм суспільної свідомості визначається рядом чинників. Перш за все — це єдина основа їх виникнення: умови життя суспільства, які об'єктивно породжують певні потреби. Ці потреби, усвідомлювані як інтереси суспільства, стають метою людської діяльності. Таке усвідомлення призводить до руху соціальний механізм, породжує діяльність людей, спрямовуючи її на досягнення поставлених цілей. Тому суспільна свідомість з необхідністю включається в рух конкретної соціальної системи в напрямку, який визначається нагальними потребами суспільного розвитку.

Широкого розповсюдження набуло положення, згідно з яким форми свідомості розрізняються відповідно до того, що вони відображають і як вони це роблять, тобто розмежовуються за предметом і способом висвітлення дійсності. Особисто я дотримуюся думки, що розрізнення форм суспільної свідомості за предметом їхнього відображення не є зовсім чітким, оскільки всі форми свідомості так чи інакше відображають суспільне буття, що проявляється через відносини людей у суспільстві. Причому одні й ті ж сторони буття відбиваються часом усіма формами суспільної свідомості: і політичними поглядами, і моральними, етичними, філософськими поглядами, і правосвідомістю. Специфіку кожної форми свідомості чіткіше характеризує саме спосіб відображення, який визначає функції, соціальне призначення кожної з них.

Будь-яке суспільство — це взаємодія індивідів, їх великих і малих груп. В процесі такого співжиття стикаються різні інтереси, установки, спрямованості цілей і воль. Жодне суспільство не могло б існувати, якби воно не регулювало поведінку індивідів, їх груп у відповідності з певними потребами, що складаються об'єктивно і не залежать від волі окремих представників певного соціуму.

Органічний взаємозв'язок форм суспільної свідомості визначається ще й тим, що вони дають ціннісно-нормативну орієнтацію суспільству. Суспільна свідомість висуває конкретно визначені ідеали, норми-обов'язки, які виступають основоположними факторами в процесі регулювання поведінки людей в суспільстві. Правосвідомість, в свою чергу, включає погляди та ідеї людей стосовно права, правомірної та неправомірної поведінки громадян, уявлення людей про права та обов'язки. Її слід виділяти як особливу форму свідомості і через специфіку її складових елементів: емоційних, логічних і нормативно-теоретичних. Але її вплив на суспільні відносини найбільш чітко характеризується саме у взаємодії з іншими формами свідомості.

Надзвичайно важливою, основоположною для характеристики взаємозв'язку форм суспільної свідомості та їх значення для становлення абсолютного духа є думка Георга Гегеля. Він вважав, що в мистецтві, релігії і філософії зміст абсолютного духа шукає адекватну собі форму і, втілюючись в кожную з цих форм суспільної свідомості, врешті-решт знаходить її саме в філософії. Серед розглянутих форм суспільної свідомості це — особливі, самостійні і в той же час надзвичайно органічно поєднані одна з одною форми суспільної свідомості [1, с. 58–59]. У цьому твердженні не слід бачити нівелювання значення правової свідомості. Гегель визначає її як важливе підґрунтя, поряд з політичною свідомістю та мораллю, для становлення абсолютного духа.

Для остаточного, чіткого виявлення ролі правосвідомості у формуванні соціальної активності людини, її необхідно вивчати на різних рівнях, у всій різноманітності її проявів і особливостей: як свідомість індивідуальну, групову, суспільну; як синтез ідеологічних і соціально-психологічних компонентів; як систему, що взаємодіє із різними формами суспільної свідомості — політичною, етичною, естетичною, філософською, релігійною.

Список використаної літератури:

1. Ивакин А.А. Сущность правосознания и его место в системе духовной культуры // Научные работы Одесской национальной юридической академии. — Т. 6. — Одеса: Юридична література. — 2007. — С. 51–60.